

Max Hohenlohe na Červeném hrádku v září 1936 (foto: NPÚ)

„Diplomat gentleman“

Maximilian Egon Hohenlohe-Langenburg ve světle nových dokumentů

MILOŠ HOŘEJŠ

Osoba Maximiliana Egona Hohenlohe-Langenburga (1897–1968) je nedílně spojená s jednáním lorda Waltera Runcimana a Konrada Henleina v roce 1938 na rodinném sídle Červený hrádek. Kníže Max Egon proslul svými širokými zahraničními kontakty, které dokázal maximálně využít ve svůj prospěch. Po skončení druhé světové války byla jeho aktivitám věnována nemalá pozornost. Mnohé odborné studie představily barvitě osudy tohoto kontroverzního aristokrata a zdálo se, že odbornou veřejnost v souvislosti s jeho životními osudy nemůže nic překvapit. Archivy ovšem i po letech vydaly nová svědectví, například o jeho poválečném potýkání se se Státní bezpečností.

Maximilian Egon Hohenlohe-Langenburg, v rodině oslovovaný jako Mappel, byl příslušníkem starobylého německého šlechtického rodu, o němž se první zmínka objevuje již v 11. století a který do roku 1807 vládl nad malým územím v dnešním Bádensku-Württembersku. Langenburgská linie rodu Hohenlohe vznikla na počátku 17. století.

Zámek Červený hrádek u Jirkova se do majetku rodu Hohenlohe-

-Langenburg dostal po roce 1857 svatbou prince Ludwiga (1823–1866) s hraběnkou Gabrielou von Trauttmansdorff-Weinsberg (1840–1923).¹ V roce 1887 Gabriela „Yelli“ odkázala zámek svému synovi Gottfriedovi princovi Hohenlohe-Langenburg (1860–1933). Maximilian Egon se narodil jako třetí ze šesti dětí Gottfrieda a jeho manželky Anny, rozené Schönborn-Buchheim (1865–1954).

Po maturitě na chomutovském gymnáziu v roce 1916 byl odveden

do armády a první světové války se zúčastnil jako poručík dragounského pluku č. 6. Po válce studoval ve Würzburgu a na univerzitě ve Vídni, kde složil 26. dubna 1919 státní zkoušku a získal doktorát z politických věd. Poté studoval na dvou školách zároveň. Na Právnické fakultě Karlovy Univerzity v Praze mu bylo 2. září 1920 uděleno absolutorium. Další absolutorium obdržel 18. září 1920 na Vysoké škole obchodní v Berlíně. Dne 25. května 1921 vykonal poslední zkoušku a dosáhl doktorátu státních věd na posledně zmíněné škole.²

Ve stejném roce se oženil se španělskou aristokratkou Mariou Piedad de Iturbe y Scholtz-Hermensdorff, markýzou de Belvis de las Navas (1892–1990), řečenou Piedad, dcerou španělského granda, který působil jako diplomat v mexických službách (jeho otec byl mexickým ministrem financí) v císařské Vídni.³ Matka Piedad Maria, již jako vdova, spolu s dalšími dvanácti ženami zasedala od 11. října 1927 ve španělském Národním poradním shromáždění a vyznačovala se značným vlivem na španělském dvoře a ve vládě.⁴

1 STELLNER, František - ŽUPANIČ, Jan - FIALA, Michal: *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*. Aleš Skřivan, Praha 2001, s. 103.

2 HÖBELT, Lothar: Prinz Max Egon zu Hohenlohe-Langenburg (1897–1968). Ein unzeitiger Prophet der West-Bindung. In: HANNING, Alma - WINKELHOFER-THYRI, Martina (eds.): *Die Familie Hohenlohe. Eine europäische Dynastie im 19. und 20. Jahrhundert*. Böhlau Verlag, Wien 2013, s. 286–306, konkrétně na s. 287–288.

3 Iturbové vděčili za své pohádkové pozemkové vlastnictví v Mexiku jednomu z členů rodu, který tam přijel v doprovodu císaře Maximiliána Habsburského a získal si velké zásluhy jako ministr hospodářství prezidenta Porfiria Diaze. Rodina měla monopol na obchod mezi Španělskem, Mexikem, Venezuelou a Filipíny a získala značné bohatství zejména díky obchodu se zlatem, drahými kameny, kořením a hedvábnými látkami. Tamtéž, s. 288.

4 BEČVÁŘ, Michal: *Rodina Hohenlohe-Langenburg na Červeném hrádku. Hohenlohové v Čechách, na Moravě a v Rakousku*. Tiskárna Akord, Chomutov 2011, s. 47.

Svatba Maxe Egona Hohenloheho s Mariou Piedad de Iturbe v roce 1921 (foto: SOA Litoměřice)

Max Egon, vysoký, atletický, mistrný tenista, jezdec na koni a hráč póla se obzvláště dobře orientoval nejen v evropské politice, ale i v lesnictví a zemědělství.⁵ Svými blízkými byl popisován jako velice inteligentní, houževnatý a cílevědomý muž podmanivého šarmu a hyperaktivní a mnohdy dobrodružné povahy. Byl prý přesvědčeným patriotem starého rakouského mocnářství a předválečného uspořádání světa a byl hrdý na

svůj šlechtický původ a kořeny v sudetoněmeckém prostředí.⁶

Díky starobylému původu rodu, svému vzdělání, ale i díky rodině své ženy získal Max Egon rozsáhlé kontakty v Evropě i v zámoří. Počínaje rokem 1919 cestoval skoro každý rok po Severní a Jižní Americe a údajně byl v přátelském styku s prezidenty Spojených států. Sprátelil se s Winstonem Churchillem, Sirem Samuelem Hoarem⁷ a také se španělským

králem Alfonsem XIII., který se stal i kmotrem jeho prvorozeného syna Alfonse.⁸

Doma byl Max Egon na Červeném hrádku, ale od počátku třicátých let trávil mnoho času také na zámku Niederosterwitz v rakouských Korutanech, ve švýcarském Sv. Mořici a též ve Španělsku, zejména nedaleko Madridu na venkovském sídle své manželky El Quexigal.⁹

V roce 1922 získal Max Egon Hohenlohe-Langenburg lichtenštejnské občanství a později i občanství španělské. O možných důvodech, proč nechtěl být občanem nově vzniklé ČSR, se dozvídáme z protokolu z audience u prezidenta T. G. Masaryka, z nějž vyplývá, že v neprospěch volby československého občanství hrálo mimo jiné zbavení důstojnické hodnosti, ale podle zapisovatele zejména snaha získat jako cizinec výhodnější postavení při prováděné pozemkové reformě.¹⁰ Podobnou strategii volby jiné státní příslušnosti volilo vícero zástupců šlechty v Československu a setkala se s rozdílnými výsledky svých rozhodnutí.¹¹ Max Egon přišel v rámci první pozemkové reformy na velkostatku Červený hrádek ze 16 000 hektarů o 4 000 hektarů převážně lesních pozemků v pohraničí.¹²

5 SCHLIE, Ulrich: Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg. Staatswissenschaftler, Großgrundbesitzer und Privat-Diplomat im Dritten Reich, 1897–1968. In: *Lebensbilder aus Baden-Württemberg. Band 23*. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart 2010, s. 444–471, konkrétně na s. 445.

6 BEČVÁŘ, Michal: *Rodina Hohenlohe-Langenburg na Červeném hrádku*, s. 46.

7 Samuel John Gurney Hoare, 1. vikomt Templewood, (1880–1959) byl britský státník, významný představitel Konzervativní strany. V meziválečném období byl členem několika vlád, zastával funkce ministra letectva, ministra pro Indii, vnitra, zahraničí a námořnictva. Před druhou světovou válkou byl britským velvyslancem ve Španělsku, viz SCHLIE, Ulrich: Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg, s. 445.

8 URBACH, Karina: *Go-Betweens for Hitler*. Oxford University Press, Oxford 2015, s. 281.

9 SCHLIE, Ulrich: Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg, s. 445.

10 *Archiv kanceláře prezidenta republiky (AKPR)*, f. KPR – protokol A (audience), (1919) 1921–1938 (1950). Velkostatkáři – Němci v ČSR, Hohenlohe Max, mající panství Červený Hrádek, říšský německý státní příslušník, k. 7, sign. A 565/38, inv. č. 835, Sdělení ze dne 18. 2. (rok neuveden). Důvod změny státní příslušnosti Maxe Hohenlohe-Langenburga uvedl ve své poválečné výpovědi i někdejší příslušník SS Alfred Baubin: „Aby sebe i svůj majetek na německém území zabezpečil, nabyl princ Max Hohenlohe již před vypuknutím války lichtenštejnskou státní příslušnost.“ *Archiv bezpečnostních složek (ABS)*, f. Odbor politického zpravodajství MV (2M), sign. 2M 11314, Výpověď Alfreda Baubina, 17. 9. 1946.

11 Blíže HORČIČKA, Václav a kol.: *Cizí páni na české půdě. Pozemková reforma v meziválečném Československu na statcích cizích státních příslušníků*. Agentura Pankrác, Praha 2021.

12 Srov. LUSTIG, Rudolf – SVĚTNIČKA, František: *Schematismus velkostatků v Čechách*. Mars, Praha 1933. Ztráty nebyly v porovnání s jinými šlechtickými velkostatkáři tak citelné, a to i díky zahraničním konexím Maxe Egona Hohenloheho.

ROLE ŠLECHTY V NOVÉ REPUBLICE

Dokud existovalo Rakousko-Uhersko, šlechta českých zemí tvořila poměrně jednotlivý celek bez ohledu na národnost či politickou příslušnost. Vznik Československé republiky znamenal i pro šlechtu, která symbolizovala vše, co se vedoucí představitelé nového státu snažili vytěsňovat (habsburské říšské instituce, sociální nerovnost a německou dominanci), velký předěl. Odnětí práva užívat po generaci děděné tituly a zejména první pozemková reforma a její důsledky výrazně otráslы myšlenkovým a ekonomickým světem aristokracie v českých zemích. Redukce pozemkové základny, na níž stála valná většina šlechtických hospodářství, znamenala v řadě případů radikální omezení finančních možností velkostatků a rodin odkázaných na jejich zisky. Právě spolu se vznikem Československa se objevují i první názorové rozpory mezi českou a německou frakcí elitní skupiny společnosti vyplývající z projevované či naopak odmítané loajality novému státu. Zatímco v příhraničních oblastech, osídlených převážně německým etnikem, sice větší část šlechty automaticky získala státní příslušnost nové Československé republiky, ale národnostně zaujala postoj v rámci sudetského němectví, šlechta ze středu země se paralelně hlásila z větší části k češtví. Nemála část aristokratů ale zůstávala na pozicích „starorakušanství“, jakési nostalgie k zaniklému světu habsburské monarchie.

K zásadnímu rozchodu došlo s nástupem nacismu v Německu a ze-

jména koncem třicátých let, v období bezprostředně následujícím po anšlusu Rakouska. Role šlechty na obou „stranách“ během Runcimanovy mise rozkol mezi těmito tábory ještě více prohloubila. Jedna skupina spojila své osudy (několikerými deklaracemi věrnosti republice)¹³ pevně s osudem českého národa, druhá, částečně vedená nadějí na revizi zásahů předchozího zřízení, spojila svou budoucnost s expandujícím nacistickým Německem.¹⁴

I když po roce 1918 šlechta v politickém životě již nehrála žádnou významnější roli, stále náležela k sociální elitě první republiky. Část nyní již bývalé šlechty se tehdy udržela v popředí společenského života Prahy, když dodávala lesku Československému klubu Republiky Československé v paláci Sylva-Taroucca nebo konkurenčnímu obdobnému klubu smetánky na Žofíně.

I když po roce 1918 šlechta v politickém životě již nehrála žádnou významnější roli, stále náležela k sociální elitě první republiky

I bez oficiálně zrušených, avšak ve společenském styku uznávaných titulů zůstávala v republice ozdobou plesů a početných dobových společenských „party“. Zaujímal přední postavení ve všech sportovních spolcích, které vyjadřovaly luxus a reprezentaci, jako byl jachting, autoklub, letecký klub, ale i šermířské školy a jezdecké jednoty, golf, lyžování nebo tenis. Šlechta z českých zemí

byla tradičně spojena s diplomatickou službou. Myšlení v kategoriích říší, sfér vlivu a geopolitiky bylo nedílnou součástí vzdělání evropské aristokracie v klasickém věku diplomacie před rokem 1914.¹⁵ Svým kosmopolitním způsobem života spojeným se znalostí cizích jazyků k tomu ostatně měla nemalý potenciál. Nejedna z příslušníků české šlechty dokonce stanul i na čelných postech diplomatického sboru monarchie.

Po vzniku první republiky jí byla tato kariérní cesta odepřena, potenciál ale zůstal. Představitelé šlechty byli vítány návštěvníky řady zahraničních ambasád v Praze a svými hodnoceními politické situace také ovlivňovali názory diplomatů. Naopak šlechtici zvali příslušníky diplomatických sborů do svého klubu Ressource v Caretto-Millesimovském paláci v Celetné ulici. Ten v pražském prostředí fungoval od třicátých let 19. století jako restaurace, vinný sklep a kasino. I po vzniku republiky si Ressource udržel aristokratický nimbus. Od roku 1888 byl členem tohoto klubu i otec Maxe Egona Gottfried Hohenlohe-Langenburg. Od roku 1934 se jeho členem stal také Max Egon a zůstal jím dle posledního dochovaného seznamu i v roce 1939. Ve třicátých letech se v této vybrané společnosti objevují také zahraniční diplomaté.¹⁶ Klub i společenské akce na ambasádách tak nabízely jistě dobrý prostor pro neformální styky šlechticů s cizími diplomaty.

V diplomatických službách Československa nacházíme jen několik zástupců skupiny republiky

13 HAZDRA, Zdeněk – JELÍNKOVÁ, Dita (eds.): *Ve znamení tří deklarácí. Šlechta v letech nacistického ohrožení československého státu*. ÚSTR, Praha 2014.

14 HOŘEJŠ, Miloš: *Nacistická germanizační a osídlovací politika v Protektorátu Čechy a Morava*. Karolinum, Praha 2023, s. 226–227.

15 SCHLIE, Ulrich: *Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg*, s. 446.

16 *Národní archiv* (NA), f. Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě (ST-ÚŘP), k. 121, sign. 109-7/50, Působení organizace české šlechty Prager Ressource v protektorátu 1939; tamtéž, k. 22, sign. 109-4/183, Zrušení organizace české šlechty Prager Adels Ressource 1942. *Moravský zemský archiv* (MZA), f. 299 (Lichtenštejnské ústřední ředitelství Olomouc), k. 99, sign. 14/27, členství ve spolcích, seznam členů Ressource 1924.

Zámek Hrušovany, kde od poloviny dvacátých let vyvíjelo svou činnost společenství tzv. hrušovanských pánů (foto: archiv autora)

„oddaných“ šlechticů, mezi nimi přední místo zaujímal Maxmilián (Max) Lobkowicz z roudnické primogenitury, který byl v letech 1920 až 1926 členem československé diplomatické mise v Londýně.¹⁷ Na československé ambasádě v Římě působil Gustav Villani de Castelo Pillonico pocházející z původně italské šlechtické rodiny, která se v 17. století usadila v Čechách. V roce 1919 přijal na návrh členů Národního výboru Zdenko Radslav Kinský, příslušník staré české šlechtické rodiny, pozici ataše ve společenském oddělení zahraničního úřadu, který byl podřízen přímo ministerskému

předsedovi Karlu Kramářovi. Mezi lety 1920 až 1938 působil v československých diplomatických službách Mario svobodný pán Helversen von Helversheim. Totéž se týkalo od roku 1920 i dalšího bývalého příslušníka šlechty JUDr. Jiřího Zedtwitze¹⁸ a dvacet let v diplomacii ČSR působil také JUDr. Ernst Richard Lavante von Lavandeine.¹⁹

I přes tyto příklady byl počet diplomatů z řad české šlechty v diplomatickém sboru zanedbatelný. Od poloviny třicátých let si československá politická reprezentace začala uvědomovat možný potenciál šlechty v zahraniční politice

a diplomacii. Ministerstvem zahraničí byl přijat do diplomatických služeb republiky příslušník staré české rodiny a absolvent Oxfordu, který ovládal čtyři světové jazyky, Edmund Czernin z dymokurské větve rodu.²⁰ Jako honorární ataše doprovázel premiéra Milana Hodžu 12. května 1937 při korunovaci krále Jiřího VI. v Londýně. Rychlý spád události koncem třicátých let ovšem neumožnil šlechtice více zapojit do služeb státu.²¹

Svých četných kontaktů v zahraničí ovšem záhy po vzniku republiky využili i někteří členové šlechtické obce v její neprospěch. V roce 1922 Alfons Clary-Aldringen spoluzakládal a pak i vedl sudetoněmeckou organizaci Deutsche Liga für Völkerbund und Völkerverständigung in der Tschechoslowakei (Německá liga pro Společnost národů a mezinárodní porozumění v Československu, Völkerbundliga), jež spolupracovala se Společností národů v Ženevě a byla v meziválečné době výraznou organizací prosazující zájmy šlechtických velkostatkářů a německé menšiny. Tato organizace se stala také fórem, jež umožňovalo seznamovat světovou veřejnost se situací německé menšiny v Československu. Snahou Völkerbundligy bylo přesvědčit posluchače v zahraničí, že československá pozemková reforma je zaměřena primárně

17 V letech 1942 až 1945 působil jako československý velvyslanec při exilové vládě v Londýně. Další příslušník starobylého českého šlechtického rodu František Bořek-Dohalský zastával v letech 1920 až 1923 ve Velké Británii funkci legačního tajemníka. Volba šlechticů pro prostředí ostrovního království byla záměrná. Srov. HAZDRA, Zdeněk: Šlechta ve službách československé diplomacie za vlády prezidentů, vůdců i proletářů. In: PAVELEC, Petr - GAŽI, Martin - HAJNÁ, Milena (eds.): *Ve znamení Merkura. Šlechta v českých zemích v evropské diplomacii*. Národní památkový ústav, České Budějovice 2020, s. 677–706.

18 Od října 1939 do dubna 1940 zastupoval (jako chargé d'affaires) Československý národní výbor (ČsNV) u polské exilové vlády, později působil krátce v předsednictvu ČsNV. V době existence čs. exilové vlády v Londýně (1940–1945) byl přednostou prezidia úřadu předsedy vlády, odkud po osvobození přešel (jako ministerský rada a později odborový přednosta) na nově zřízený úřad předsednictva vlády. V lednu 1947 se vrátil na ministerstvo zahraničních věcí, k 31. 1. 1949 pak byl dán na trvalý odpočinek. DEJMEK, Jindřich: *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918–1992)*. Academia, Praha 2013, s. 265–266 – viz hmzv.gov.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/struktura/utvary/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/zedtwitz_jiri.html (citováno k 22. 3. 2025).

19 Archiv ministerstva zahraničních věcí (AMZV), f. Osobní spisy, JUDr. Jiří Zedtwitz, Ernst Richard Lavante.

20 Jeho bratr Manfréd se v roce 1935 stal pilotem Royal Air Force.

21 AMZV, f. Osobní spisy, Edmund Czernin.

protiněmecky. Další významnou hláskou troubou tohoto směru se stal časopis *Europäische Revue*, kam svými kritickými články k československé národnostní politice přispíval Eugen Ledebur a další příslušníci české šlechtické rodiny Karl Anton Rohan.²²

Od poloviny dvacátých let vyvíjelo svou činnost společenství tzv. hrušovanských pánů (Die Grussbacher Herren) existující a pojmenované podle sídla jednoho z hlavních organizátorů JUDr. Karla Friedricha Khuen-Lützowa.²³ Odezva z české strany na sebe nenechala dlouho čekat. V roce 1928 Jan Masaryk několikrát požádal prezidentova kancléře Přemysla Šámala, aby pozemkový úřad zacházel s Maxem Hohenlohem a Alphonsem Clary-Aldringenem velmi obezřetně.²⁴

Tak jako NSDAP, která ve svých počátcích využila vliv a kontakty sympatizujících šlechticů, těžila z kontaktů na šlechtickou obec i Sudetoněmecká Partei (Sudetoněmecká strana, SdP) v českých zemích. V prosinci 1935 šlechtici kolem Karla Khuena díky svým stykům připravili vůdci SdP Konradu Henleinovi v Londýně návštěvu u plukovníka Grahama Christieho²⁵ a u sira Roberta Vansittarta, britského stálého

podsekretáře ministerstva zahraničí. Nakonec i díky pomoci zmíněných šlechticů Henlein do Velké Británie zajel ještě třikrát – v červenci 1936, v říjnu 1937 a v květnu 1938.²⁶

Maxi Egonu Hohenlohe-Langenburgovi je věnována v publikacích o tajných zpravodajských službách za druhé světové války značná pozornost. Autoři zmiňují, že v roce 1938 působil v Československu a během války se účastnil jednání se spojenci ve Švýcarsku. Nikdy však není zcela jasné, pro koho vlastně pracoval. Byl to Hermann Göring, nebo Göringův rival Heinrich Himmler, či snad šéf německé špionáže Wilhelm Canaris? Britský novinář Sefton Delmer, který ve třicátých letech důvěrně znal Hitlerovo okolí, byl přesvědčen o tom, že Max Egon Hohenlohe pracuje jako „amatérský agent“ pro Joachima von Ribbentrop. Egonův syn Alfonso svého otce popisoval jako „nezávislého a důvěryhodného prostředníka [...] mezi několika frontami, skutečného Evropana.“²⁷

Bezprostřední reakce Hohenloheho na nacionálněsocialistické převzetí moci a připojení Rakouska k třetí říši se nám nedochovaly. Lze však předpokládat, že obě události tajně vítal, aniž se stal Hitlerovým

Lord Runciman (foto: SOA Litoměřice)

straníkem. Je patrné, že politická angažovanost knížete Maxe Egon Hohenloheho se vždy nejsilněji projevovala tehdy, když byly dotčeny jeho vlastní zájmy.²⁸ Jeho cílem, jak se později ukáže, byla revize pozemkové reformy²⁹ a možnost většího společenského uplatnění.

V roce 1938 Max Egon svých diplomatických zkušeností využíval s plným nasazením při podpoře sudetoněmeckých emancipačních snah. V té době již navázal kontakty s předními nacionálními socialisty a minimálně od olympijských her

22 Srov. GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Garamond, Praha 2012.

23 Členy tohoto kruhu přátel, jehož společným jmenovatelem se stala antipatie k československému státu, byli velkostatkáři Adolph Dubský, Alain a Karl Anton Rohanovi, Wolfgang Thienen-Adlerflycht, Ulrich a Rudolf Kinští, Alphons Clary-Aldringen, Karl Buquoy i Max Egon Hohenlohe-Langenburg. Ve snaze sjednotit evropskou šlechtu a vybudovat mladou vrstvu stejně smýšlejících aristokratů pořádali Grussbacher Herren různé přednášky a debaty po Rakousku i Německu. Viz JELÍNKOVÁ HOMOLOVÁ, Dita: *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*. NLN, Praha 2018, s. 225–226. Srov. HOŘEJŠ, Miloš: Runcimanova mise a česká šlechta. *Historia Bellica – speciál. Československo 1938*, 2018, č. 4, s. 25–26; OUŘADOVÁ, Zorka – POLIŠENSKÝ, Josef: Hrušovanská skupina sudetoněmeckých velkostatkářů a A. J. Toynbee. In: *Jižní Morava. Vlastivědný sborník*, 1976, roč. 12, s. 69–74, konkrétně na s. 70.

24 Vliv Hradu na Státní pozemkový úřad byl ale velmi omezený a ovlivnění jeho rozhodnutí nelze exaktně doložit.

25 Malcolm Graham Christie, obchodník a bývalý britský letecký atašé ve Washingtonu a Berlíně který, aniž zastával oficiální funkci, neustále sděloval Vansittartovi své dojmy. HÖBELT, Lothar: Prinz Max Egon zu Hohenlohe-Langenburg (1897–1968), s. 289. Vansittart byl k 1. 1. 1938 povýšen do speciálně vytvořené funkce vrchního diplomatického poradce vlády (Chief Diplomatic Adviser to the Government). Viz ELLINGER, Jiří: *Neville Chamberlain. Od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937–1940*. NLN, Praha 2009, s. 144.

26 Srov. GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*.

27 SCHLIE, Ulrich: Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg, s. 445. Všechny překlady v textu jsou autora.

28 Tamtéž, s. 446.

29 Max Egon Hohenlohe měl údajně sdělit Františku Schwarzenbergovi, že spolupracuje s SdP a s nacisty pouze proto, že pokud Hitler vyhraje, pak mu určitě vrátí jeho ztracený majetek – konkrétně revíry. ŠKUTINA, Vladimír: *Český šlechtic František Schwarzenberg*. Rozmluvy, Praha 1990, s. 173.

v roce 1936 v Berlíně byl ve spojení s Hitlerem, Ribbentropem, Göringem a Himmlerem, ale také s významnými britskými politiky.³⁰

RUNCIMAN PŘIJÍŽDÍ DO ČECH

Nepřekvapí proto, že se v létě 1938 Max Egon aktivně zapojil do organizace známé Runcimanovy mise, jejímž cílem mělo být prostřednictvím osoby lorda Waltera Runcimana zprostředkovat jednání mezi československou vládou a SdP.

Prezident Beneš a vláda považovali přijetí cizího státního příslušníka jako zprostředkovatele v interních záležitostech země za neslučitelné se suverénností státu. Po počátečních pokusech o odmítnutí ale nakonec s příjezdem mise souhlasili a 4. srpna 1938 byl Runcimana na Pražském hradě přijat.³¹ Ani na sudetoněmecké straně nevládla ohledně mise, resp. osoby zprostředkovatele všeobecná shoda. Dne 26. července večer sice poslanec za SdP Ernst Kundt misi schválil, ale stále chyběl oficiální souhlas faktického vůdce hnutí Konrada Henleina. Vansittartem byl tedy požádán o pomoc Max Hohenlohe, který 22. července vyhledal Henleina a informoval se o jeho postoji k plánované britské mediaci. Henlein však měl zpočátku zaujmout pesimistické stanovisko

a Hohenlohemu sdělit, že nevěří v nezaujatost lorda Runcimana, neboť byl jistě ovlivněn československým vyslancem v Londýně.³²

Mise v ČSR působila od 3. srpna do 16. září a jejím smyslem bylo přemluvit Hodžovu vládu k maximálním ústupkům vůči Henleinovým požadavkům. K jednání s Angličany se SdP připravila nejen skvěle zajištěnou propagandou, ale zejména vytvořením dvou zvláštních štábů, totiž politického v čele s K. H. Frankem a tzv. společenského, jehož vedení převzal zástupce knížecí větve staré české šlechtické rodiny Ulrich Ferdinand Kinský a který se opíral o společenství hrušovanských pánů. Během svého šestitýdenního pobytu strávil Runciman pět víkendů jako host na šlechtických sídlech. Úkolem společenského štábu bylo soustředit co nejvíce představitelů šlechty, využít spřízněnosti aristokracie s některými anglickými rody, zvát členy mise na zdejší sídla a snažit se vyhovět anglickým víkendovým zvyklostem.³³

Fakticky misi řídil silně proněmecky orientovaný Frank Arthur Ashton-Gwatkin (vedoucí oddělení ekonomických vztahů ministerstva zahraničí), jehož Runciman jmenoval svým hlavním asistentem. Dalším členem mise byl Geoffrey Kelsall Peto, dlouholetý Runcimanův přítel a blízký

spolupracovník, a také finančník Robert Jemmett Stopford.³⁴ O víkendy 13.–14. srpna hostil lorda Waltera Runcimana, jeho ženu Hildu a doprovod na svém loveckém zámečku Na Tokáni u České Kamenice Ulrich Kinský.³⁵ Návštěva se konala týden po pozvání Runcimana a jeho doprovodu na zámek Žďár nad Sázavou Zdenka Radslava Kinského.³⁶ Na lov na Tokaň se dostavil vedle hostitelského páru i Karl Khuen-Lützwow s manželkou, Alphons Clary-Aldringen s manželkou a Eugen Ledebur-Wicheln z Kostomlat pod Milešovkou. V neděli přijel na Tokaň Max Egon Hohenlohe-Langenburg a Friedrich Westphalen-Fürstenberg z Chlumu u Chabaovic.

Pravděpodobně šlo o první setkání mezi britskými emisary a Maxem Hohenlohem na území Československa. V soukromém rozhovoru od něj Ashton-Gwatkin obdržel důvěrné informace o pohybu Konrada Henleina. Hohenlohe mu sdělil, že záměrem Henleina bylo „ignorovat Runcimanovu misi; nechat je čtyři týdny marnit čas, ať se přesvědčí, že ničeho nedosáhnou, a pak se vytasit s požadavkem plebiscitu, což by znamenalo v podstatě požadavek o připojení k Německu.“ Údajně byl na vině K. H. Frank, kterého Hohenlohe popsals jako nebezpečného a mnohem radikálnějšího, než byl samotný Henlein. Nicméně ujistil Ashtona-Gwatkina,

30 Složky, které jsou k jeho osobě dostupné v The National Archives v Kew hovoří o využívání služeb tohoto, jak byl britskou stranou označován, „diplomata – gentlemana“. Z dostupných a přístupných dokumentů ale nevyplývá žádná jeho oficiální forma spolupráce s britskými tajnými službami. *National Archives Kew*, sign. KV 2/3289; VNST II 2/19; FO 954/27B/223; FO 954/27B/240 download; FO 954/27C/415; FO 954/27C/412; FO 371/21582/11304; TNA - SOE (Special Operations Executive), HS4/74.

31 KVAČEK, Robert: *Osudná mise*. Naše vojsko, Praha 1958, s. 95. Podle zjištění historika Palmera měl Max Hohenlohe, když se dozvěděl od Vansittarta o plánované britské misi, sám nabídnout roli mediátora. Vansittart jej měl odmítnout, protože v tu dobu bylo již o osobě zprostředkovatele rozhodnuto. PALMER, Karen: *The Runciman Mission to Czechoslovakia, 1938*. Disertační práce. Queen's University of Belfast, Belfast 1989, s. 201. Citováno dle ŠEBKOVÁ, Jarmila: *Česká šlechta a Runcimanova mise 1938*. Bakalářská práce. Ústav světových dějin Filozofické fakulty UK, Praha 2020, s. 34. Knižně vyšlo jako ŠEBKOVÁ, Jarmila: *Na cestě k Mnichovu. Runcimanova mise v Československu 1938*. Amerigo, Praha 2024.

32 DEJMEK, Jindřich: *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie (1918–1938)*. Karolinum, Praha 2003.

33 Srov. HOŘEJŠ, Miloš: Runcimanova mise a česká šlechta, s. 21–29.

34 CHALUPA, Aleš: Pražský rok Roberta J. Stopforda. Vzpomínky na léta 1938–39. In: *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie*, roč. 42, č. 2. Národní muzeum, Praha 1988 (1989), s. 73–131.

35 HOŘEJŠ, Miloš: Lovecké sídlo rodiny Kinských Na Tokáni. In: *Prameny a studie*, č. 59. NZM, Praha, 2016, s. 63–65.

36 HOŘEJŠ, Miloš: Lovecký zámek Kinských v Žehuňské oboře v kontextu vývoje obory a komponované krajiny Chlumecka v průběhu 18. až 20. století. In: *Prameny a studie*, č. 75. NZM, Praha 2024, s. 99–136.

že Henlein možnost vyjednávání s Runcimanem ještě definitivně nezamítl. Při těchto rozhovorech byl Hohenlohe naprosto bezprostřední; sdělil Ashton-Gwatkinovi také to, že se Henlein okamžitě po setkání s misí chystá navštívit Hitlera, aby mu sdělil své dojmy.³⁷

Dne 18. srpna se na Červeném hrádku odehrála další z plánovaných schůzek Runcimana a jeho týmu se zástupci SdP. Vedle Konrada Henleina přicestovali i K. H. Frank a Ernst Kundt. Z britské strany byli přítomni kromě manželů Runcimanových i pánové Peto a Ashton-Gwatkin. Schůzka však nepřinesla požadované výsledky. Ashton-Gwatkin popsal rozhovory jako „přátelské, ale nekompromisní“. ³⁸ Během jednání byl ale položen základ jeho blízkého vztahu s Maxem Hohenlohem, jenž se měl v dalších dnech ještě více rozvíjet.³⁹ Zato Runciman jednání na Červeném hrádku rozpačité hodnotil jako „nepříliš povzbudivé“. Lord se stavěl ke stížitosti zástupců Sudetoněmecké strany rezervovaně. Dokonce ani s majitelem panství se nespřátelil natolik, aby přijal jeho pozvání a na zámku přenocoval.⁴⁰

Prostor pro diplomacii byl ale v té době i v důsledku Hitlerova pokynu Wehrmachtu z 30. května 1938, že je jeho nezávislým rozhodnutím rozbít v dohledné době Československo vojenskou akcí, velmi malý. Tím byla od počátku Hohenloheho šance na

úspěch jako spojky mezi Henleinem a Runcimanem značně omezená. V tomto úzce vymezeném manévrovacím prostoru se Hohenlohe přesto nevzdával naděje na urovnání sporu. Svědčí o tom i zpráva státnímu tajemníkovi Ernstu von Weizsäckerovi z 20. srpna 1938, podle níž byla česká ochota k ústupkům velká. Bylo to v době, kdy prezident Beneš pod silným tlakem Francie a Anglie sestavil svůj nový (již třetí) plán na vypořádání se s požadavky SdP, v němž byl ochoten protistraně výrazně ustoupit. Když Henlein 2. září 1938 oznámil odmítnutí tohoto plánu, vyhlídky na dohodu se zcela rozplynuly. Runciman se vrátil do Londýna a ve své zprávě z 16. září 1938, určené ministerstvu zahraničí, vynesl tvrdý soud nad Čechy obecně a pražskou vládou zvlášť. Do jaké míry byl jeho názor ovlivněn rozhovory s Hohenlohem, nejde s naprostou jistotou určit. Lze však předpokládat, že na Runcimana, který byl na konci své mise povýšen na předsedu korunní rady, neudělaly soudy jeho sudetoněmeckého známého špatný dojem.⁴¹

Československo po skončení války jevílo zájem o objasnění Hohenloheho činnosti během Runcimanovy mise. Patnáct fasciklů jeho korespondence pocházejících z Červeného hrádku se nejprve ocitlo ve Studijním ústavu MV, odtud se dostaly na ministerstvo sociální péče, v jehož čele stál komunist Zdeněk Nejedlý.⁴² Dne

Frank Arthur Ashton-Gwatkin
(foto: archiv autora)

16. dubna 1947 se již nacházely na ministerstvu vnitra v rukou sekčního šefa zahraniční (politické) rozvědky Zdeňka Tomana (1909–1997) a odtud byly čtyři fascikly předány do Archivu země České. Po četných urgencích se materiály dostaly do Kanceláře prezidenta republiky (KPR).⁴³ O zájmu prezidenta svědčí i to, že některá korespondence byla přeložena a přepsána do češtiny. KPR označila dokumenty za velmi zajímavé⁴⁴ a předala je 10. června 1947 zpět do Archivu země České.⁴⁵ Tam se tyto čtyři fascikly nacházejí ve Sbírce různých osobních archivů (AMV 550) dodnes.⁴⁶ Jaké byly další osudy jedenácti zbylých fasciklů, není známo.⁴⁷

37 VYŠNÝ, Paul: *The Runciman Mission to Czechoslovakia, 1938: Prelude to Munich*. Palgrave Macmillan, Basingstoke 2003, s. 171.

38 Tamtéž, s. 172.

39 Ashton-Gwatkin dokonce na základě svých dojmů z Červeného hrádku sepsal báseň. Viz ŠEBKOVÁ, Jarmila: *Česká šlechta a Runcimanova mise 1938*, s. 53.

40 Tamtéž.

41 SCHLIE, Ulrich: Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg, s. 449.

42 Tento zástupce komunistů v Gottwaldově vládě nebyl materiály ochoten odevzdat Kanceláři prezidenta republiky přímo, právě podle jeho přání byly odevzdané Archivu země České. AKPR, sign. D12208/47.

43 Žádost měla být odeslána několikrát 10. a 30. 1., 7., 18. a 30. 3. 1947. *Masarykův ústav a Archiv akademie věd* (MUA), f. Edvard Beneš-III, k. 2.

44 AKPR, sign. D12208/47.

45 SCHLIE, Ulrich: Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg, s. 449.

46 NA, f. Sbírka různých osobních archivů (AMV 550).

47 Podle informace Mgr. Petra Kopičky ze SOA Litoměřice se nestaly podle dostupných záznamů součástí fondu Rodinného archivu Hohenlohe-Langenburgů z Červeného hrádku.

Společná fotografie účastníků setkání na zámku Žďár nad Sázavou. Zcela vpravo hostitel Zdenko Radslav Kinský, vedle něj lord Runciman, lady Runciman a Leopold Sternberg. (foto: SOA Zámbrsk)

a další klíčoví muži britské zahraniční politiky. Dokumenty naznačují velkou ochotu britské strany vyslyšet požadavky sudetských Němců a snahu o smírné vyřešení, které by nevedlo k dalšímu vyhrocení situace či k válečnému konfliktu. Vztah Maxe Hohenloheho k Británii lze označit za velmi vřelý, což charakterizují i slova, kterými se se svými pocity svěřil příteli Austinu Grawilmerovi v dopise z prosince 1938: „[...] pak jsem byl velmi činný v Londýně, kde jsem strávil poslední kritické dny a přelil tam celé to vzrušení, byl jsem na příklad v parlamentě a slyšel Chamberlainovu řeč den před mnichovskou dohodou. Myslím, že je skvělým typem dobrého starého Angličana a snažil se ze všech sil, aby tehdy zachránil mír. Je mi zatěžko říci, zda to znamená též mír v budoucích měsících, nevidím však věci zde v Evropě příliš růžově.“⁴⁹

PO MNICHOVU

Uvedené složky obsahují rozsáhlou korespondenci, kterou si Max Egon vedl s dalšími představiteli německé šlechty na našem území. Je zajímavé, kolik dokumentů, které mu mohly v konečném důsledku uškodit, na svém zámku ponechal. Dozvídáme se tak z nich zákulisní informace o jednání šlechty a Maxe Egona s Henleinem, která předcházela setkání na Červeném hrádku. Přístup šlechticů k sudetoněmeckým politikům by se dal označit za shovívavý, byli si vědomi jejich společenských limitů a minimálních kontaktů mimo Německo.⁴⁸ Tento handicap se jim sítí svých kontaktů

a rodinných vazeb rozhodli eliminovat. Sledovali tím primárně své majetkové zájmy, ale naplňovali tím i po staletí předávané poslání v diplomacii, které jim bylo první republikou upřeno.

Je zjevné, že kontakty mezi Hohenlohem a britskými kruhy byly v měsících před Mnichovskou dohodou velmi intenzivní. Dopisy svědčí o četných setkáních v Anglii a o srdečných vzájemných pozvánkách na hony. Adresáty byli např. již zmínění baron Vansittart, Malcolm Graham Christie, Winston Churchill, Frank Ashton-Gwatkin, britský ambasador v Praze Basil C. Newton

Členové hrušovanského spolku po německém úspěchu ztratili na svém významu. Též se jim nedostalo satisfakce v podobě revize pozemkových záborů na jejich velkostatech, spíše se ze strany nacistů setkali s častým uvalením nucené správy na své majetky.⁵⁰ I když se dovolávali svých zásluh ohledně Henleinova hnutí nebo úspěšného zakončení Runcimanovy mise, německé úřady to nepřesvědčilo. Říšskoněmecké orgány totiž neměly zájem na restituci majetku šlechtě nebo na jeho vrácení původním německým vlastníkům. Německo mělo svou představu – v rámci myšlenek „krve a půdy“⁵¹ chtělo na těchto pozemcích pro-

48 Několik dopisů si Hohenlohe vyměnil před jednáním s Runcimanem na Červeném hrádku s Eugenem Ledebur-Wichelmem, v nichž Ledebur nabádá Maxe Egona k opatrnosti ve volbě „hostů, našeho stavu: ve skupině Konrada Henleina se přece jenom vyskytuje dosti silné levé křídlo“. NA, f. AMV 550, sign. AMV 550-104-1, dopis Eugena Ledebur-Wichelna Maxu Egonovi Hohenlohe-Langenburg z 10. 12. 1937.

49 Tamtéž, sign. AMV 550-104/3, Dopis Maxe Hohenlohe-Langenburga Austinovi Grawilmerovi z 10. 12. 1938.

50 HOŘEJŠ, Miloš: Šlechta a nacistická pozemková politika v českých zemích. In: HAZDRA, Zdeněk – HORČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta Střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*. ÚSTR – FF UK, Praha 2011, s. 177–200, konkrétně na s. 190–191.

51 Tamtéž, s. 179.

střednictvím rolnictva provádět svoji kolonizaci nebo měly zabrané pozemky zůstat jako rezerva, z níž by pak po skončení války byli odměňováni za své zásluhy vysocí funkcionáři z řad NSDAP nebo SS.⁵² Jediné „vítězství“, kterého kdy šlechta za protektorátu dosáhla, bylo zrušení zákazu užívání šlechtických titulů vydané vládou Aloise Eliáše v září 1939.⁵³

Max Egon Hohenlohe se jako jediný dočkal alespoň nějaké kompenzace za zabavený majetek. V rámci první československé pozemkové reformy byla část pozemků příslušejících k velkostatku Červený hrádek přidělena pražskému arcibiskupství. Je doloženo, že na podzim 1938 jednal v Berlíně s Hohenlohem a jeho právním zástupcem Dr. Rudolfem Schecktanzem právní zástupce pražského arcibiskupství JUDr. Emil Sobička ohledně vrácení náhradové ceny.⁵⁴ Max Egon Hohenlohe byl zároveň umístován do správních rad řady průmyslových podniků, jakými byly Škodovy závody Plzeň, Zbrojovka Brno, Křižík akc. spol.,⁵⁵ a stal se i nuceným správcem na velkostatku svého přítele Karla Chotka.⁵⁶

Ani po skončení Runcimanovy mise se Hohenlohe nenechal odradit ve svém zprostředkovatelském úsilí. Memoranda, která vytvořil, jsou uchována ve fondu AMV 550, a to včetně jeho poznámek a korekcí. Dosavadní autoři odborných studií

pracovali jen s finální podobou memorand a neměli vesměs k dispozici korespondenci, která jejich vzniku předcházela. Významu těchto dokumentů si byl vědom po druhé světové válce i Edvard Beneš, který si nechal pořídit jejich kopie.⁵⁷ Max Egon byl jedním z mnoha samozvaných bojovníků za mír, jako byli švédský průmyslník Birger Dahlerus a americký ropný magnát James Mooney, kteří se ho v posledních týdnech před vypuknutím druhé světové války snažili zachránit. Například Hohenlohe pobýval v Londýně od 10. do 14. června 1939 a zjistil rozpolcenost názorů a obecně vysokou míru nervozity, zejména pokud jde o ruskou otázku. Adresáty jeho memorand a stanovisek v Německu byli státní tajemník ministerstva zahraničí Ernst von Weizsäcker a zvláštní velvyslanec ministerstva zahraničí při vůdcově hlavním stanu Walther Hewel.⁵⁸

Memoranda obsažená v dokumentech, které po sobě zanechal kapitán Malcolm G. Christie, jako například poznámka z 8. října 1938, dokazují, že Hohenloheho představy byly zcela v duchu klasického rovnostářského myšlení o rovnováze mezi Německem a Velkou Británií na základě rozdělení světa.⁵⁹ To se odráží v dalším memorandu z 12. listopadu 1938, které se zachovalo v Národním archivu. Řeší koloniální ambice obou velmocí. Hohenlohe nastiňuje situaci, ke které

by došlo poté, co by Velká Británie převzala pod svou ochranu nizozemské kolonie v Pacifiku, a to podobně jako převzala předtím polské zlato.⁶⁰

Zpočátku byl Max Egon s Mnichovskou dohodou spokojen, neboť zajistila to, o co mu nejvíce šlo, „rovnoprávnost“ a právo na určení německého obyvatelstva a bezpečí jeho majetku. Po napadení Polska třetí říší začal projevovat nesouhlas s postojem německé politiky prezentované Adolfem Hitlerem a snažil se s pomocí svých zahraničních kontaktů zlepšit britsko-německé vztahy a zabránit válce katastrofických rozměrů tím, že se spolu s Hitlerovými spolupracovníky pokusí uzavřít separátní mír mezi Německem a Velkou Británií. Z vlastní zkušenosti z jednání s ministerstvem zahraničí znal náladu v Londýně a obával se vojenského zásahu ostrovního království. V této věci našel porozumění u Hermanna Göringa, když ho už 12. srpna 1939 svedl dohromady se synem lorda Runcimana Lesliem v Carinhallu.⁶¹ Pro tento návrh se snažil získat plukovníka Christieho nebo britského velvyslance ve Švýcarsku sira Davida Kellyho. Při jednáních Hohenlohe vždy prosazoval linii, že Německo musí ustoupit od svých výbojů a že Hitler musí být odstaven od moci. Varoval také německou stranu, že válka bude trvat dlouho a stane se beznadějnou, pokud do ní zasáhnou Spojené státy.⁶²

52 Tamtéž.

53 Tamtéž.

54 Srov. JURÍK, Pavel: *Život v právu i v bezpráví. JUDr. Emil Sobička a profesor František Weyr*. Historický spolek Lichtenstein, (místo vydání neuvedeno) 2017, s. 6; BEČVÁŘ, Michal: *Rodina Hohenlohe-Langenburg na Červeném hrádku*, s. 57; ABS, Praha, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z), sign. Z-6-325.

55 ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (52), sign. 52-49-3.

56 Srov. JURÍK, Pavel: *Život v právu i v bezpráví*, s. 6; BEČVÁŘ, Michal: *Rodina Hohenlohe-Langenburg na Červeném hrádku*, s. 57; ABS, f. Z, sign. Z-6-325.

57 MUA, f. Edvard Beneš-III, k. 141.

58 SCHLIE, Ulrich: *Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg*, s. 449.

59 Tamtéž. Blíže KOZLOVÁ, Tereza: *Max Egon zu Hohenlohe-Langenburg a Československo*. Diplomová práce. Ústav světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2016, s. 89–92.

60 NA, f. AMV 550, sign. AMV 550-104-2, Memorandum Maxe Egona zu Hohenlohe-Langenburga ze 17. 11. 1938.

61 HÖBELT, Lothar: *Prinz Max Egon zu Hohenlohe-Langenburg (1897–1968)*, s. 293.

62 SCHLIE, Ulrich: *Max Egon Prinz zu Hohenlohe-Langenburg*, s. 103–107, 227–229.

Po západním tažení v květnu a červnu 1940, kdy byla obsazena Francie, Belgie a Nizozemsko, hrozila invaze i do Anglie. Hitler nyní očekával mírovou nabídku. Ta však nepřišla, a tak se 14. července Hohenlohe jménem Weizsäckera setkal ve Švýcarsku s Kellym a předal mu dopis Walthera Hewela s příslibem, že britské impérium nebude rozbito. Kelly ho přijal s nadšením, ale na britském Foreign Office přetrvávala skepse. Po Hitlerově mírové nabídce z 19. července a jejím okamžitým odmítnutím Churchilllem se přetrhla i tato nit.⁶³

Po delší přestávce se Hohenlohe do diplomatických jednání o možném míru zapojil v květnu 1942, když nyní již ve službách Himmlera a jeho SS navázal kontakt s britským vojenským atašé Torrem v Madridu. I toto jednání ale selhalo.⁶⁴ V prosinci 1942 se německému právníku a odpůrci Hitlera Carlu Langbehnovi podařilo navázat Himmlerovým jménem kontakt s americkou tajnou službou Úřad strategických služeb (OSS) v Bernu, v jehož čele stál Allen Dulles. Hohenlohe zde mezi lednem a prosincem 1943 také vedl několik jednání. V roce 1943 měl Maxe Egona Hohenloheho Himmler vyslat do Španělska, aby získal podporu pro třetí říši v prostředí španělské aristokracie. Ve stejném roce měl být ve službách admirála Canarise, od roku 1944 pak měl být agentem Sicherheitsdienstu (SD). Himmlerovi vyjednavací opět tvrdili, že SS bude schopna odstranit Hitlera a zůstane

pak důležitou organizační silou. Se západními mocnostmi měl být uzavřen separátní mír, ale válka proti Sovětskému svazu měla pokračovat. Americká vláda však sledovala jiný cíl, a to úplnou kapitulaci Německa.⁶⁵

Podobně jako byla komplikovaně definovatelná činnost Maxe Egona před válkou a za války, je složité interpretovat vývoj postojů k jeho osobě i k jeho majetku po skončení konfliktu

Po skončení války byl i díky těmto aktivitám Max Egon vnímán v německé společnosti v příznivějším světle. Postaral se o to jeho přítel Reinhard Spitzzy. Knihy a televizní dokumenty tohoto oddaného nacisty byly v poválečném Německu populární. Spitzzy na Maxe Hohenloheho vzpomínal tak, že „byl veden k myšlení v evropském měřítku, protože jeho předkové působili po celé Evropě. Hohenlohe se zapojil do zahraničních záležitostí, protože to jeho rodina dělala už od středověku.“⁶⁶ Vykreslil ho jako „hledáče míru“ a právě díky tomu se stal Max Hohenlohe „dobrým nacistou“.⁶⁷

KONFISKACE MAJETKU

Podobně jako byla komplikovaně definovatelná činnost Maxe Egona před válkou a za války, je složité interpretovat vývoj postojů k jeho osobě i k jeho majetku po skončení konfliktu. Hohenlohe byl držitelem

občanství dvou za války neutrálních zemí, Lichtenštejnska a Španělska. To ale v případě lichtenštejnských vlastníků majetku na území obnoveného Československa nečinilo úřadům problém a po uvalení národní správy došlo v krátké době na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. ke konfiskaci tohoto majetku. Zemský národní výbor (ZNV) v Praze uvalil 28. července 1945 národní správu na veškerý majetek rodiny Hohenlohe-Langenburg v obci Červený Hrádek, politický okres Chomutov a Most. Spis se ale v Národním archivu v Praze nenachází, protože složka byla předána krajskému národnímu výboru k dalšímu šetření. Tam ovšem nebyla dohledána a byla neznámo kdy skartována či předána jiným orgánům státní správy.⁶⁸

Jelikož zemědělský majetek rodiny Hohenlohe byl rozparcelován mezi drobné přídělce a Horské pastvinářské družstvo pro okres Český Brod (Dvůr Červený Hrádek) a lesní podniky převzaty státními lesy, neshledal ZNV důvod pro další trvání národní správy na zbytku majetku. Dne 14. dubna 1947 proto podle § 11 citovaného dekretu zrušil národní správu a tím i výměr uvedený v odstavci 1 tohoto výměru.⁶⁹ Následně byl 20. srpna 1947 okresním národním výborem v Chomutově vystaven konfiskační výměr. Ten měl být vydán před rozparcelováním velkostatku, ale ne vždy tomu tak v praxi bylo a výměry se vydávaly i po rozparcelování konfiskátu, když se následně zjistilo, že se na vydání takové vyhlášky

63 Tamtéž, s. 231–232.

64 ZELLE, Karl-Günter: *Hitlers zweifelnde Elite: Goebbels – Göring – Himmler – Speer*. Ferdinand Schöningh, Paderborn 2010, s. 222–223.

65 Tamtéž, s. 224, 227–228.

66 SPITZY, Reinhard: *So haben wir das Reich verspielt: Bekenntnisse eines Illegalen*. Langen Müller, München 1988, s. 437.

67 URBACH, Karina: *Go-Betweens for Hitler*, s. 280.

68 Prověřován byl fond Severočeský národní výbor Ústí nad Labem, odbor zemědělství a lesního hospodářství v SOA Litoměřice v části týkající se konfiskací a přidělů. Bohužel, složka o konfiskaci velkostatku Červený hrádek se zde nedochovala. Pouze v kartonu 938 je uložen Výměr Zemského národního výboru v Praze z 9. 10. 1945, kterým byl jmenován Jan Dvořák novým národním správcem pro část velkostatku Červený hrádek v obci Otvice, okres Chomutov.

69 *SoKa Chomutov*, f. MNV Červený Hrádek, k. 4, inv. č. 39, Konfiskace nepřátelského majetku.

v „revolučním nadšení“ zapomnělo. Bylo tomu tak pravděpodobně i v případě velkostatku Červený hrádek.

Zásadní nejasnost do konfiskace majetku Maxe Egona ale vnáší fakt, že ve fondu Státního pozemkového úřadu se nachází dopis z ministerstva zemědělství z 28. července 1947, podle něhož je za knihovního vlastníka pozemků v Nezabylicích stále považován Max Egon Hohenlohe. Dále je zde přidělová listina z obce Nezabylice v okrese Chomutov, ze které vyplývá, že ještě k 7. srpnu 1947 (koncept) a k 16. říjnu 1947 (čistopis) byl knihovním vlastníkem velkostatku Červený hrádek Max Egon Hohenlohe-Langenburg. Z toho je zřejmé, že k danému datu nebyla konfiskace majetku jmenovaného provedena. Další listina z fondu Státního pozemkového úřadu (vlastnické soubory) svědčí o tom, že k 19. červenci 1949 byl vlastníkem Červeného hrádku již Národní pozemkový fond, a tudíž už pravděpodobně konfiskace proběhla.⁷⁰ Neexistence záznamu v deskách zemského ale naznačuje, že k ní nemuselo před rozhodným datem 25. února 1948 vůbec dojít.⁷¹

Není jasné, z jakých důvodů byla konfiskace majetku u takto exponovaného aktéra z předmnichovské i pomnichovské éry pozdržena. Skutečnost, že se věc táhla do roku 1948, mohla být způsobena např. odvoláním proti konfiskační vyhlášce u Nejvyššího správního soudu a zdlouhavým odvolacím řízením. Ve fondu Nejvyššího správního soudu se ovšem stížnost Maxe

Zámek Červený hrádek (foto: archiv autora)

Egona Hohenloheho nenachází. Žádný spisový materiál ve věci lichtenštejnského a španělského občana, který by mohl dát opodstatnění pro „zadržnutí“ konfiskace, se nedochoval ani v Archivu Ministerstva zahraničních věcí České republiky.

V HLEDÁČKU STB

S koncem druhé světové války Max Egon Hohenlohe nepřestal být v hledáčku tajných služeb a jejich agentů. Podle dochovaných dokumentů z fondu Hlavní správa rozvědky SNB s krycím názvem „Max“ se Max Egon stal zjevně objektem zpravodajské hry Státní bezpečnosti (StB). V letech 1958 až 1960 požadoval po Československu potvrzení o tom, že mu byl majetek zabaven na základě

jeho německé národnosti. Chtěl tak získat, podobně jako toho docílili jiní majitelé velkostatků v Československu z řad šlechty, odškodnění od německé spolkové vlády ve výši až 140 milionů marek. Při jednáních, která s Hohenlohem probíhala v Berlíně v hotelu Kempinski za asistence agenta označovaného ve spisech jako „Radimský“, nabízel za uvedené potvrzení čtvrtinu této sumy. Tlumočil i žádost své ženy, aby bylo pečováno o rodinnou hrobku. Hohenlohe dále nabízel Československu spolupráci s italskou automobilkou FIAT, v níž měl jeho syn Alfonso (1924–2003)⁷² vlastnit 31 % (!) akcií.⁷³ Mělo jít o dodávku nových vozů, ale i vozů určených k montáži v ČSSR a o dovoz embargovaných součástek, hlavně kuličkových ložisek.⁷⁴

70 NA, f. Státní pozemkový úřad (SPÚ) – vlastnické soubory, k. 83, Přídělová listina č.j. 50.925/47-IX-C/1.

71 Za informaci děkuji PhDr. Pavlu Dufkovi, Ph.D., z Národního archivu.

72 Alfonso se narodil v Madridu jako nejstarší syn Maxe Egona a byl španělským podnikatelem známým svou propagací španělských letovisek Marbella a Costa del Sol. Založil také hotel Marbella Club. V roce 1955 se oženil s teprve patnáctiletou rakousko-italskou princeznou Irou von Fürstenberg (1940–2024). Ta byla dcerou švábského šlechtice knížete Tassila z Fürstenbergu (1903–1989) a Clary Agnelliové (1920–2016), dcery Edoarda Agnellioho II (1892–1935), prvorozeného syna zakladatele automobilové firmy FIAT Giovanniho Agnellioho (1866–1945). Iřini rodiče se 19. 11. 1938 rozvedli, ale jejich tři děti měly nárok na požitky z firmy FIAT.

73 Tuto informaci lze považovat za fikci a vědomé klamání agenta československé rozvědky ze strany Maxe Egona Hohenlohe-Langenburga.

74 Na poznámku agenta, že se jedná o embargované zboží, Max Egon odvětil, „že je to hloupost a že se nechá obchodovat se vším a on že pro ČSR udělá vše.“ ABS, f. Hlavní správa rozvědky SNB – objektové svazky (I. S-1), podsvazek reg. č. 10075/303 I. S, zaznamenáno 1. 9. 1958 v Berlíně.

Hohenlohe nabídl i další pomoc, a to s odblokováním zabavených válcoven v USA, které patřily před druhou světovou válkou některé československé firmě. Agent StB se Maxe Egona zeptal i na to, zda by byl ochoten se vyjádřit k dvacet let starým událostem ze srpna 1938 a objasnit je, s čímž Hohenlohe souhlasil.⁷⁵ Na schůzku 9. září 1958 přišel Max Egon pravděpodobně se svým třetím synem Maxem Emanuelem (1931–1994)⁷⁶ a agenta informoval o tom, že se setkal s obchodním ředitelem firmy FIAT Ing. Minolou, který vyjádřil přání soukromě se sejit s některým zodpovědným československým expertem buď v Itálii, nebo i jinde.

Současně byl Hohenlohe vytěžován také ohledně svých kontaktů v USA. Zmínil jméno Reného Massigliho, což byl bývalý francouzský diplomat, kterého viděl naposledy v roce 1939. Právě Massigli ho měl seznámit s Allanem Dullesem, se kterým se stýkal za války ve Švýcarsku. Hohenlohe se holedbal tím, že prý má mít přístup všude, „*jest prý vážen z titulu rodu, a titulu manželky i finančních možností*“.⁷⁷

V pokynech StB z 22. září 1958 pro příslušníka I. správy MV (rozvědky) npor. Jana Fuchse, krycí jméno „Radimský“, se mimo jiné uvádí, že by Hohenlohe mohl poskytnout mnohem

cennější informace než jenom zodpovědět některé otázky k Mnichovu. „*Agentovi bylo uloženo zjistit všechny jeho možnosti a styky*.“⁷⁸

„Radimský“ získal od nadřízených i přesné pokyny ve věci Hohenloheho požadavku potvrzení o konfiskaci. StB považovala snahu o získání odškodnění od západoněmeckých úřadů za svůj „*velkým triumf [sic]*“ pro vyjednávání.⁷⁹

Při druhém setkání 29. září 1958 v Berlíně se zároveň jednalo s Hohenlohem o možném zlepšení mezinárodních vztahů mezi ČSR a Španělskem, o které se tehdejší komunistické vedení v Praze snažilo. Hohenlohe se zmínil o rozhovoru se španělským náměstkem na ministerstvu zahraničních věcí Corinou (či Cortinou) a uvedl, že Španělsko „*má zájem na rozšíření styků zejména obchodních, a to o prodej různých surovin*.“⁸⁰

Při dalším jednání „Radimského“ s Hohenlohem v Berlíně 15. ledna 1959 bylo Maxem Egonem ve věci potvrzení uvedeno, že situace se tím, že má od roku 1920 španělskou státní příslušnost a zároveň i lichtenštejnskou, zkomplikovala. „*Němci prý argumentují tím, že mu zaplatit má Španělsko, jelikož prý není Němec a nebyl německým stát. příslušníkem, jediným dokladem, který vše zvrátí, je prý potvrzení od nás, že Červený Hrádek a panství s tím spojené*

bylo znárodněno jako německý majetek, resp. zda bylo položeno na reparační listinu při jednání v Paříži v roce 1945 až 1947 o majetkových otázkách. Přesto ale španělská vláda v tomto smyslu vyhotovila urgenční nótu na Bonn a tato byla v těchto dnech dle slov Maxe předána.“⁸¹ Ve smyslu instruktaže agent na otázku ohledně potvrzení o konfiskaci Hohenlohemu odpověděl vyhýbavě a ten měl tuto výmluvu přijmout.⁸²

K další schůzce Hohenloheho s „Radimským“ došlo 23. února 1959 opět v Berlíně, tentokrát v hotelu Windsor. Hohenlohe „Radimského“ informoval, že návrh československé strany na spolupráci s podnikem FIAT akceptuje. Syn Alfonso měl uzavřít úspěšný obchod firmy FIAT v USA za jedenáct milionů dolarů a do Berlína se chystal přijet v dnech 19. až 20. března 1959 a měl se sejit se zástupci československé strany.

Další schůzka agenta s Maxem se konala 18. dubna 1959 v hotelu Am Zoo na Kurfürstendamm. Ze záznamu o ní se dozvídáme zajímavý fakt, že Max Egon Hohenlohe sepsal za pomoci právníka svého bratra potřebnou dokumentaci: „*t. j. dekrety Beneše o znárodnění, memorandum španělské vlády a řadu jiných podkladů, a jedná se jim jen o to, zda a pod kterou položkou byl Maxův majetek položen na reparační konto NSR*“.⁸³

75 „*Uvedl, že je samozřejmě ochoten dnes, že na tom nemá zájem, aby něco skrýval a že je třeba abych položil konkrétní otázky a že je ochoten na ně odpovědět*“. ABS, f. I. S-1, podsvazek reg. č. 10075/303 I. S, Záznam ze schůzky z 9. 9. 1958.

76 Max Emanuel vystudoval elektrotechniku ve Stuttgartu a byl závodníkem za lichtenštejnský lyžařský tým. Měl se zároveň zabývat mezinárodním obchodem mezi Španělskem a SRN.

77 ABS, f. I. S-1, podsvazek reg. č. 10075/303 I. S, Záznam ze schůzky z 9. 9. 1958.

78 Tamtéž, Zásilka č. 137, v Berlíně 1. 10. 1958.

79 „*Proto o této otázce s ním hovořte zatím velmi neurčitě a přímo mu nic neslibujte. [...] Taktéž využijte možnosti seznámit se s jeho druhým synem, který se má koncem roku vrátit z Mexika a který by rád hovořil o možnosti navázání obchodu s ČSR jakožto podílník firmy Fiat*.“ Tamtéž.

80 Tamtéž.

81 ABS, f. I. S-1, podsvazek reg. č. 10075/303 I. S, Zásilka č. 155, Berlín 16. 1. 1959.

82 Tamtéž.

83 Na Postupimské konferenci padlo rozhodnutí, že reparační nároky USA, Velké Británie a „jiných zemí, které mají právo na reparace“, mají být financovány ze západních okupačních zón a z „vhodného německého zahraničního majetku“. Nároky měly být předneseny na Pařížské konferenci. Podle dohody mohl být „reparační nárok na úhradu materiálních ztrát“ součástí, takže ČSR požadovala po Německu náhradu ve výši 17,561 miliard USD (1938). Na konferenci vláda deklarovala, že pokud by se měl sudetoněmecký majetek započíst na konto reparací, hodlá použít tento majetek k vyrovnání pohledávek ČSR proti Německé říši ve výši 1,7 miliard USD (1938). Blíže KUČERA, Jaroslav: „*Zralok nebude nikdy tak silný*“. Československá zahraniční politika vůči Německu 1945–1948. Argo, Praha 2005, s. 170.

Hohenlohe dodal, že mu bude velmi nápomocen španělský velvyslanec v Bonnu, který má být spřízněn s jeho ženou.⁸⁴

Agentovi StB z berlínské expozitury se jevil Hohenlohe jako osoba, které jde hlavně o jeho zájmy a která se nechce plést do oficiální politiky. Záměrem české strany bylo jednání prodlužovat a získat co nejvíce informací nejen o Hohenloheho kontaktech, ale i maximálně ho využít pro účely zahraničního obchodu ČSR.⁸⁵ Z odškodného chtěl Max Hohenlohe financovat vznik politického týdeníku navázaného na sudetoněmecké kruhy a jakéhosi politicko-publicistického institutu.⁸⁶

Je zajímavé, že o automobily neprojevila StB zájem, ale zajímaly ji dodávky ložisek. Rozvědka si dokonce nechala vypracovat soupis všeho, co Hohenlohemu v Československu patřilo. Max Egon byl během schůzek záměrně držen v napětí,⁸⁷ že mu bude potvrzení připraveno. Na ministerstvu financí v oddělení konfiskační mělo být zjištěno, zda byl Červený hrádek „*položen na reparační konto a zda vůbec jest možno takové případné potvrzení vydat.*“⁸⁸ Dne 5. ledna 1959 odpovědělo uvedené ministerstvo, že stejně jako jiné úřady nesmí požadované potvrzení vydat. Dotaz byl následně směřován na IV. odbor ministerstva vnitra a na ministerstvo zahraničních věcí, kde bylo konstatováno, že za určitých okolností takové potvrzení

jsou schopni dodat. V dostupných archivních materiálech se ale nikde neuvádí, zda se podařilo podklady, tedy konfiskační dekret, na základě německé národnosti Maxe Egona Hohenloheho najít. V roce 1980, dvanáct let po jeho smrti, byl spis ukončen s tím, že mu potvrzení není možné vystavit.⁸⁹

ZÁVĚR

Je zřejmé, a to i díky nově dostupným dokumentům, že Maximilian Egon Hohenlohe-Langenburg sehrál výraznou úlohu během krizových týdnů Československa předcházejících Mnichovské dohodě. Využíval velmi zdárně svých širokých kontaktů v nejvyšších kruzích napříč Evropou a Severní Amerikou, kterých se představitelům sudetoněmeckého hnutí nedostávalo. Svými aktivitami tak navázal na několik staletí trvajících působení rodu v diplomacii. Ve změněných podmínkách po rozpadu středoevropských monarchií vystupoval jako „nezávislý diplomat“. Úzce spolupracoval s německými a britskými tajnými službami a obratně mezi oběma stranami lavíroval. Před druhou světovou válkou a během ní ovšem sehrál roli, která i přes jeho pozdější obhajoby nakonec nevedla k uklidnění situace a k míru v Evropě a působila ve prospěch nacistického Německa. V činech Maxe Hohenloheho se ale vždy zračil i sobecký zájem, a to zachování jeho

rozsáhlého majetku v Sudetech – byl jediným šlechticem, kterému se povedla revize pozemkové reformy a osobní prospěch mu přinesla i účast v řadě správních rad průmyslových podniků v době okupace zbytku českých zemí.

O významu Hohenloheho aktivit v předválečné i válečné době svědčí také zájem ministerstev práce a vnitra a Edvarda Beneše, potažmo Kanceláře prezidenta republiky v poválečné době. Totéž se týká i Státní bezpečnosti, která se koncem padesátých let snažila Hohenloheho využít ve prospěch československého hospodářství i ke zlepšení vztahů s frankistickým Španělskem.

MILOŠ HOŘEJŠ (1976) vystudoval historii a politologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze se specializací na hospodářské a sociální dějiny 19. a 20. století. Disertační práci obhájil na Ústavu hospodářských a sociálních dějin FF UK v roce 2018. Vedle hospodářských dějin se věnuje také dějinám vědy a techniky, architektury a osudům české šlechty. Od roku 2002 působí v Národním technickém muzeu v Praze. Je autorem řady studií, editorem několika sborníků a autorem či spoluautorem dvou monografií: *Protektorátní Praha jako německé město. Nacistický urbanismus a Plánovací komise pro hlavní město Prahu* (Mladá fronta, Praha 2013) a *Zámek s vůní benzínu. Automobily a šlechta v českých zemích do roku 1945* (spolu s Jiřím Křížkem, Mladá fronta, Praha 2015).

84 „Radimský“ k tomu dodává: „*Samozřejmě, že jsem Maxovi nesdělil, že jeho majetek nikdy na reparační konto položen nebyl, jelikož, jako německý majetek, byl jednoduše dekrety z 1945 znárodněn a bez náhrady.*“ ABS, f. I. S-1, podsvazek reg. č. 10075/303, Zásilka č. 169, Berlín 20. 4. 1959.

85 Rezident StB uváděl dle svých zjištění, „*že odškodnění NSR je zatím nastaveno do 50 % ceny majetku a počítací kurz je 1:11, t. j. místo 140 milionů RM by dostal v nejlepším případě 11, resp. 10 milionů západoněmeckých marek a z toho zatím 50 %, t. j. 5 mil. marek. Toto zřejmě Hohenlohe neví, nebo aspoň toto nedal znát. Jsem přesvědčen, že i zatím reálná vyhlídka na 5 milionů DM je lákavou [...].*“ Tamtéž.

86 Tamtéž.

87 ABS, f. I. S-1, Zpráva ze schůzky 16. 12. 1958.

88 Tamtéž, Zásilka č. 113, 7. 1. 1959.

89 ABS, f. I. S-1, podsvazek reg. č. 10075/303 I. S.